

De Boleten: het Familiediner

De boletenfamilie is groot en divers, dat leidt tot ondergrondse spanningen tijdens het jaarlijkse diner...

Tekst en beeld Lex Kreffer

Hij was apart aan een tafeltje gezet, omdat ie als Kostgangersboleet met z'n eeuwig kromme steel nogal uit de toon viel tussen de boleten. Ook z'n eten was zo heel anders dan dat van de anderen. Later was er voor de gezelligheid nóg een outsider aan z'n tafel gezet, die wat verlaat was binnengewaaaid vanuit Japan. De Japanner was voorgesteld als *Xerocomus astraicola*. Aardige paddenstoel, heel beleefd en net zo dol op Weerhuisjes als hijzelf op Aardappelbovisten. De conversatie was beperkt geweest tot wat gemeenplaatsen, maar de bovistensoufflé was gelukkig voortreffelijk geweest.

Het is duidelijk dat de andere boleten de afwijkende voedselkeuze van de Kostgangersboleet en z'n Japanse collega niet weten te waarderen. De twee parasieten vallen hevig uit de toon in het gezelschap en ze zitten dan ook duidelijk afgezonderd van de rest. Ver van het bombastische, buikige geslacht *Boletus* en ver van de statige *Leccinum*s, die even rijzig zijn als de populieren en berken waarmee ze samenwerken. Zeker ook ver van de geheimzinnige, slijmerige *Suillus*soorten, die het alleen goed kunnen vinden met *larix*en en dennen. Die ze trouwens onmiddellijk aanvallen zodra de bodem waarin ze groeien te zuur wordt, maar daar hoor je dan weer niemand over.

BITTERE VIJANDEN

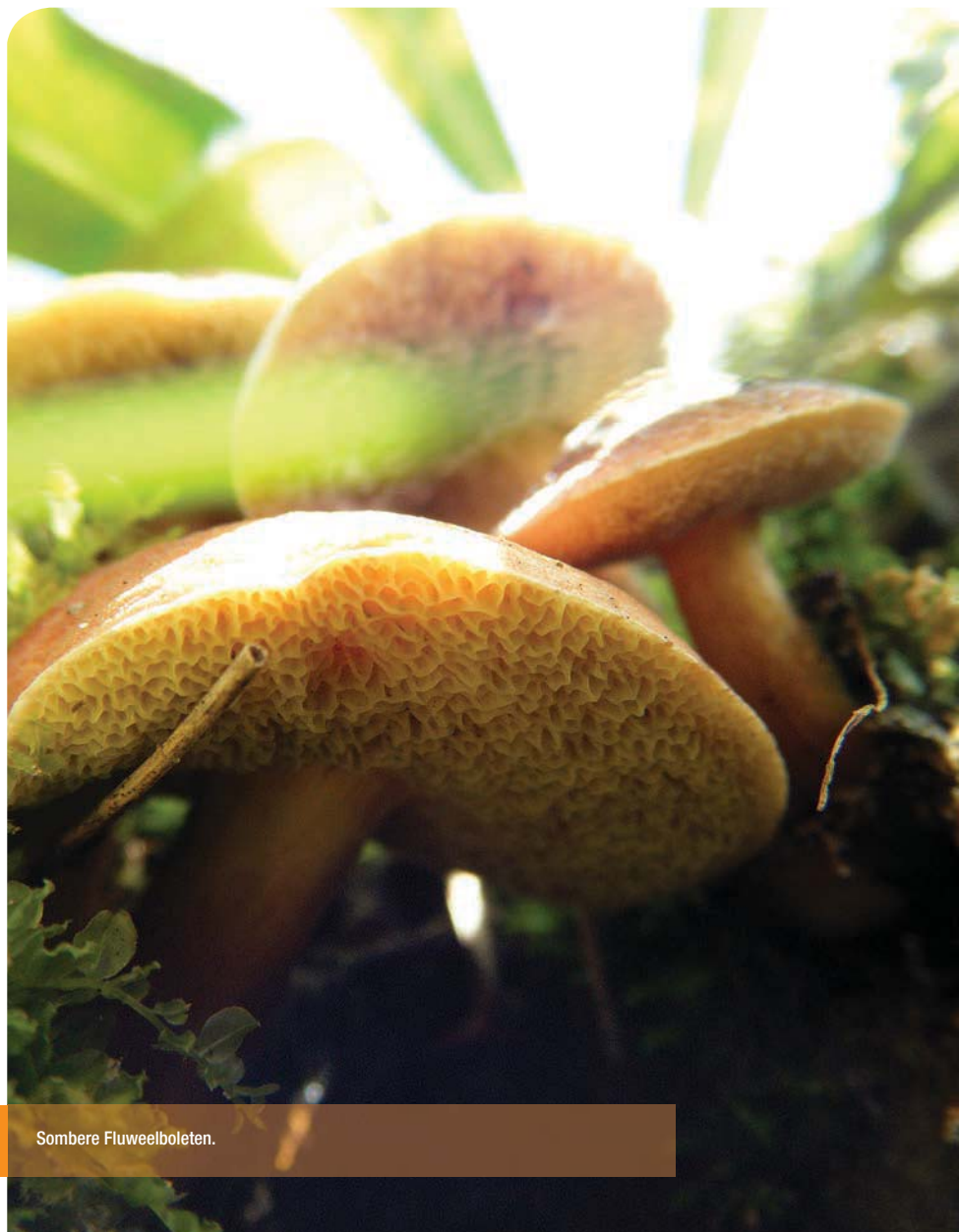
Bij het jaarlijkse familiediner van de Boleten zitten er meer zo apart. De Bittere boleet zit zelfs helemaal alleen, ze is de enige Europese soort van het verder geheel tropische geslacht *Tylopilus*. Ze zou zo bij de *Boletus*sen kunnen aanschuiven, ze lijkt zelfs op de beroemdste van allemaal, het Eekhoorn-tjesbrood. Maar ze heeft een prachtig, bijna zwart net langs haar steel, en dat heeft géén *Boletus*. Van binnen is ze echter 'soul mate' met de wonderlijk mooie Pronksteelboleet: ze zijn beide verschrikkelijk bitter. Ze ontmoeten elkaar vaak onderin Duitsland, waar ze dan samen onder dezelfde spar staan. Dus

knipogen ze nu soms naar elkaar, over twee tafels heen.

Verderop zitten er twee Krulzomen en een stuk of vijf, zes Spijkerzwammen aan een grote ronde tafel. Elke keer is er weer gedonder of ze wel of niet bij het Boletendiner mogen zijn. Ze zien er namelijk helemaal niet uit als boleten: ze hebben geen gaatjes, maar plaatjes onderaan hun hoed. Bovendien missen ze de typische ornamentering

van de steel, een ander belangrijk boletenkenmerk. Maar hun plaatjes kunnen heel makkelijk als één geheel losgemaakt worden van de hoed, óók een typisch boletenkenmerk en er zijn nog zo wat dingen die ze nauw verwant maken aan de boleten. Dus vooruit dan maar.

Bovendien kennen de Roze Spijkerzwam en de glibberige Koeienboleet elkaar goed. Té goed. Regelmatig kom je ze samen bij

Sombere Fluweelboleten.

Kostgangersboleet en Aardappelbovist.

Eekhoortjesbrood.

Pronksteeleet.

Heksenboleet.

Koeienboleet en Roze Spijkerzwam.

Witte Berkenboleet.

dezelfde vliegden tegen en vindt je één van de twee, dan is het een kwestie van tijd of de andere duikt ook op. Vroeger dacht men wel eens dat ze braaf dezelfde boom dienden in een ingewikkeld schimmelverbond, maar alleen de Roze Spijkerzwam weet hoe de vork in de steel zit: de lange myceliumdraden tussen vliegden en Koeienboleet worden stiekem door hem afgetapt. Zolang de vliegden voldoende voeding teruggeeft aan de boleet is dat niet zo erg, maar bij droogte of vervuiling kunnen het de bitterste vijanden zijn, die elkaar ondergronds met antibiotica bestrijden. Dat weten ze allebei, dus nu grijnzen ze maar eens naar elkaar bij de tafel met dennenwortel-exudaat.

TROUW

De afzondering van de Kostgangersboleet en al die andere eenzame tafeltjes is niet onopgemerkt gebleven. Tussen de 'echte' Boleten vandaan komt langzaam de Heksenboleet naar voren. De oranje- en rood onderkant van haar hoed kleurt prachtig bij de somberbruine bovenkant ervan. De stevige steel met de myriaden rode vlekjes heeft overal diepblauwe vlekken. En ook al kleuren boleten snel blauw of paars, het is duidelijk dat ze veel te verduren heeft gehad.

"Mag ik jullie aandacht?", fluistert de Heksenboleet. Binnen het geslacht Boletus heeft ze een eigen subfamilie en ze is nauw verwant aan reuzen als Satans- en Wolfsboleet, dat geeft haar recht van spreken. "Ik heb de laatste tijd veel nagedacht over onze grote familie. Zo groot dat, op onze eerbare gast uit het Verre Oosten na, alleen onze Europese verwanten hier aanwezig kunnen zijn. En ik heb geprobeerd om één woord te vinden wat ons karakteriseert. Dat woord

heb ik gevonden, het is: 'Trouw'. Trouw is van levensbelang voor onszelf en voor wie wij dienen. Als boleten zijn we trouw aan onze bomen en trouw aan ons specifieke voedsel. Wie wil weten wie we zijn, kijkt eerst naar de bomen waar we bij staan. Met die bomen hebben we een verbond, een mycorrhiza. Onze schimmeldraden rond de haarwortels van de bomen voorzien ons van wortel-exudaat: eiwitten, suikers en zelfs vitaminen die de bomen over hebben. Op onze beurt geven wij de bomen duizenden liters water, organische stoffen en sporenelementen. Als men de bodem met rust laat kunnen wij, mét de bomen en andere planten die wij dienen, oud worden. Heel oud". Ze mijmerde even. Trouw maakt voorspelbaar. Trouw maakt kwetsbaar. Maar zo zijn we nu eenmaal.

Zelf had ze, vanaf kiemende spore, in de buurt van Bussum, vele jaren lang een prachtige Amerikaanse eik gediend. Afgelopen herfst nog hadden het sepia van de eikenbladeren en het oranje- en rood van haar steel prachtig geharmonieerd. Totdat er iemand was gekomen, even naar het groene kruis op de stam van haar boom had gekeken en hem toen had omgezaagd. Als "floravreemd element". Willekeurig bepaald. De blauwe plekken op haar steel en buisjes van de vallende takken waren de blijvende getuigen. Terwijl de grond om haar heen uitdroogde en de bodemfauna stierf, was ze weggegaan. Nu stond ze hier.

"Trouw gaat niet alleen uit naar de bomen die wij dienen. Ook naar het soort humus wat we eten als we geen mycorrhiza vormen, gaat die trouw uit. En we dienen andere levende wezens in die humus". Twee kleine Sombere Fluweelboleten knikken hevig, ze vinden Brandnetelhumus heerlijk. Een blik

van een Witte Berkenboleet, een eenzame, zure moerasbewoner, en ze zijn weer stil.

"Er zijn er natuurlijk ook die wel trouw zijn aan hun voedsel maar op een, voor onze familie onbegrijpelijke manier". De Heksenboleet pauzeert even en kijkt naar het tafeltje van de Kostgangersboleet. "Ik heb", vervolgt de Heksenboleet zachtjes "van ver buiten de familie gehoord over een Slanke Amaniet, die geholpen is door één van ons. Deze Slanke Amaniet, die heel trouw is aan berken, was terecht gekomen in een veel belopen bos met een zure bodem. Toen zijn berk stierf kon hij nog even blijven teren op de resten wortel-exudaat in de grond, maar toen begon z'n groei-kracht te verminderen. Het mycelium zwierf door de bodem op zoek naar berkenwortels, maar miste steeds meer groei-kracht. Hij kwam tot stilstand bij een paadje in het bos, waar veel Aardappelbovist groeiden. En toen gebeurde het. Boven de grond waren er alleen vijf groepjes van drie te zien, met steeds: een Aardappelbovist, een Slanke Amaniet en een Kostgangersboleet. In de verste verte geen berkenwortel te bekennen. Het is maar een klein mycelium, dat de bovist vormt en bovendien erg defensief, om in de zure grond de bacteriën te kunnen weerstaan. Dat kan de Slanke Amaniet niet geholpen hebben. En dus... moet ons familielid dat wel gedaan hebben. Een boom helpen is boletenwerk, maar een andere schimmel?"

Aarzelend draaien steeds meer en meer boleten zich om naar het tafeltje met de twee parasitaire gasten...

Met dank aan Caroline Elfferich en Pien van Schaik.